

АКЦЭНТ — НА НАВІЗНУ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

Старшыня ВАК лічыць, што трэба разгледзець магчымасць стварэння спецыялізаваных саветаў па абароне дысертацый пад канкрэтную работу з прыцягненнем вучоных не толькі з нашай краіны, але і замежных спецыялістаў у рэжыме анлайн.

— Увогуле ў забеспячэнні адкрытасці працэдур абароны работ трэба арыентавацца на досвед суседзяў, якія арганізуюць трансляцыю абароны ў рэжыме анлайн, — падкрэсліў Генадзь Пальчык. — Я мяркую, гэта ў нашых інтарэсах, каб нас не абвінавачвалі ў прадуманасці і неаб'ектыўнасці. Мы гатовы праводзіць пасяджэнні і экспертных саветаў, і Прэзідыума ВАК у рэжыме анлайн.

А ХТО НА «ЛАЎЦЫ ЗАПАСНЫХ»?

Для нашай краіны праблема старэння навуковых кадраў найвышэйшай кваліфікацыі ў сферы педагогікі актуальная як ніколі. За перыяд з 2006 па 2017 год у педагогіцы былі абаронены ўсяго 16 доктарскіх дысертацый. Доктары педагогічных навук ва ўзросце 70 гадоў і старэйшым у нас 74% ад агульнай колькасці. Добра, што яны яшчэ працягваюць працаваць і падтрымліваюць статус і айчынную педагогічную навуку, і ВНУ, у якіх яны выкладаюць. Перад новым навучальным годам дактары педагогічных навук былі ў рэктараў нарасхват...

Найбольшая колькасць званняў «доктар навук» і «кандыдат навук» (17,6% ад агульнай колькасці) прысуджалася з 1994 па 2017 год у галіне тэхнічных навук.

— На цяперашні момант у педагогічнай галіне зацверджаны і распрацоўваюцца 24 тэмы доктарскіх дысертацый і 200 тэм кандыдацкіх, — паведаміў **доктар педагогічных навук, прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Вадзім ЯКАНЮК**. — Але тэматыка фарміруецца ў многім выпадкова. Зразумела, што ёсць прафесійныя і творчыя інтарэсы саіскальнікаў, але яны ўсё ж такі павінны неяк карэляваць з сённяшняй сітуацыяй і патрэбамі. Так, у сферы прафесійнай адукацыі распрацоўваюцца толькі чатыры тэмы доктарскіх работ, і гэта пры вялізнай колькасці спецыяльнасцяў у вышэйшай школе! Фарміраванне навуковай праблематыкі — сур'ёзная праблема. Разам з тым, нягледзячы на наяўнасць аб'ектыўных цяжкасцяў, патэнцыял айчынай педагогічнай навукі ў поўнай меры не запатрабаваны. Найважнейшыя рашэнні ў адукацыі нярэдка прымаюцца без правядзення сацыяльна-педагагічных даследаванняў і шырокага прыцягнення на-

Фота Сяргея НІКАЛАЕВА

вукова-педагагічнай грамадскасці. Узяць той жа Балонскі працэс. Гэта была выдатная пляцоўка для дыскусій, якой мы за 20 гадоў так і не скарысталіся, у нашай краіне не было праведзена ніводнага даследавання па гэтай тэме, а потым узялі і проста да яго далучыліся. Не праводзяцца ў краіне і рэспубліканскія сацыяльна-педагагічныя даследаванні, якія б распрацоўвалі тэмы маральнасці, патрыятызму, каштоўнасцей арыентацыі асобы.

— Вартасць кандыдацкай і доктарскай дысертацыі заключаецца не толькі ў глыбіні вывучэння матэрыялу, але і ў статусе самой праблемы, гэта значыць, што **проблема не павінна быць дробнай для дысертацыі**, — упэўнена **доктар філалагічных навук, прафесар Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава Валянціна МАСЛАВА**. — Трэба арыентавацца на апошнія тэндэнцыі. Для сучаснай навуцы, а для гуманітарнай асабліва, уласцівы сінтэз навуковых ведаў. Некаторыя вучоныя бачаць будучыню навукі ў аб'яднанні гуманітарных і прыродазнаўча-навуковых ведаў, у сінтэзе навуковага, філасофскага, мастацкага і рэлігійнага падыходаў. У такую складаную вобласць даследавання, як мова, свой уклад павінны ўнесці прадстаўнікі многіх навук: ад малекулярнай біялогіі, генетыкі, нейрафізіялогіі, псіхалогіі да нейралінгвістыкі і аналітычнай філасофіі. Патрабавання супрацоўніцтва не проста вучоных з розных навуковых галін, а падрыхтоўка спецыялістаў полідысцыплінарнага тыпу.

Валянціна Маслава звярнула ўвагу на тую акалічнасць, што **мова аўтараў многіх дысертацый вылучаецца незразумеласцю выкладання, празмернай колькасцю замежнай лексікі**, прычым маецца на ўвазе не тэрміналогія, якая мае, як правіла, замежнае паходжанне, хоць праблема тэрміналагічнай перагружанасці таксама існуе: «Пры чытанні такіх дысертацый нярэдка ўзнікае заканамернае пытанне, а ў якой краіне мы

знаходзімся: у Англіі, ЗША ці ўсё ж такі ў Беларусі?»

ЧАМУ СТО ЛЕПШ ЧЫМ ДЗВЕСЦЕ?

Праблемамі напісання і абароны дысертацыйных работ у эканамічнай сферы падзяліўся **доктар эканамічных навук прафесар Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта Віктар ВАРАБ'ЁЎ**:

— Па-ранейшаму ў нас мала абараняецца доктарскіх дысертацый, а гэта абвастрае праблему натуральнага старэння дактароў эканамічных навук. Асобныя дысертацыйныя даследаванні слаба звязаны з дзяржаўнымі праграмамі развіцця эканомікі. Атрыманыя ж вынікі не маюць ярка выражанага эканамічнага і сацыяльнага эфекту. Часта парушаецца логіка пабудовы навуковага даследавання. Даследаванні нярэдка абапіраюцца на састарэлыя тэарэтычныя асновы. Трэба таксама адзначыць нізкі ўзровень выкарыстання матэматычнага апарату, у асобных даследаваннях дапускаюцца элементарныя памылкі ў прымяненні эканоміка-матэматычных метадаў і мадэляў. Падрыхтоўка па эканамічных спецыяльнасцях у аспірантуры ўстаноў адукацыі, якія не маюць навуковых школ і высокакваліфікаваных навуковых кіраўнікоў, абумоўлівае невысокі ўзровень дысертацыйных работ.

Дактары педагогічных навук ва ўзросце 70 гадоў і старэйшым у нас 74% ад агульнай колькасці.

Віктар Вараб'ёў агучыў шэраг прапаноў па ўдасканаленні сістэмы дзяржаўнай атэстацыі навуковых работнікаў найвышэйшай кваліфікацыі. На сайце ВАК мэтазгодна стварыць рэестр зацверджаных у арганізацыях тэм кандыдацкіх і доктарскіх работ з адкрытым знешнім доступам. Трэба акрэсліваць тэматыку

перспектыўных навуковых даследаванняў, якія могуць быць падрыхтаваныя профільнымі міністэрствамі і ведамствамі. Гэта дазволіць выключыць дубліраванне і спросціць для саіскальнікаў выбар актуальнай для даследавання тэмы.

Можна разгледзець пытанне стварэння ў інтэрнэце адкрытага доступу да тэкстаў дысертацый, якія праходзяць атэстацыю, што ўжо зроблена ў Расійскай Федэрацыі.

Закранулі ўдзельнікі канферэнцыі і патрабаванні да афармлення і аб'ёму кандыдацкіх і доктарскіх дысертацый. Сёння і на кандыдацкую, і на доктарскую даецца да 200 старонак (плюс 15 працэнтаў для гуманітарнага). Раней для кандыдацкай адводзілася да 100 старонак. Многія саіскальнікі ступені кандыдата навук успрынялі гэта як сігнал — трэба пісаць паболей. На практыцы ў многіх кандыдацкіх работах аб'ём да 200 старонак дасягаецца за кошт агульных палажэнняў, выкладаных гісторыі пытання, без якога можна абыйсціся, шматлікага цытавання нарматывных прававых актаў. Гэта ўсё было і раней, калі дзейнічала абмежаванне ў 100 старонак, а цяпер набыло проста масавы характар. **Але адзін з галоўных крытэрыяў навуковай сталасці — гэта ўменне выкласці свае думкі і аргументы максімальна сцісла**. Таму прагучала прапанова вярнуцца да ранейшага абмежавання для кандыдацкіх дысертацый у 100 старонак.

У рамках навукова-практычнай канферэнцыі прайшлі тры секцыі (секцыя прыродазнаўчых і тэхнічных навук; гуманітарных і сацыяльных навук; медыцынскіх, біялагічных і аграрных навук), а таксама круглы стол, прысвечаны развіццю нарматывнай прававой базы сістэмы дзяржаўнай атэстацыі навуковых работнікаў. Пра пытанні, якія ўзнімаліся падчас круглага стала, «Звязда» паведаміць у адным з наступных нумароў.

■ Соцыум

Як палепшыць даступнасць дашкольнай адукацыі?

Дзіцячыя сады ў Беларусі змогуць адкрываць платныя групы. Магчымасць рэалізацыі праграмы дашкольнай адукацыі на платнай аснове прадугледжана ў праекце новага Кодэкса аб адукацыі.

— Дзяржаўныя ўстановы дашкольнай адукацыі змогуць адкрываць платныя групы. Такая патрэба выказвалася бацькамі, адпаведна, да нас паступалі запыты ад дзіцячых садзікаў, — расказала журналістам **намеснік начальніка ўпраўлення агульнай сярэдняй, дашкольнай і спецыяльнай адукацыі Міністэрства адукацыі Альбіна ДАВІДОВІЧ**. — Наколькі будучы запатрабаваныя такія групы, пакажа час, але мы такую магчымасць забеспечым. Што датычыцца прагназуемага кошту наведвання платных груп, то прадстаўнік міністэрства адзначыла, што яна будзе залежаць ад набору паслуг, якія рэалізуюцца ў кожнай канкрэтнай групе: «Калі ў адной групе дзеці будуць вывучаць англійскую мову, а ў іншай, акрамя замежнай мовы, будзе яшчэ і харэаграфія, то і аплата, адпаведна, будзе адрознівацца. Можна, вядома, у гэтым выпадку правесці аналогію з прыватнымі дзіцячымі садкамі, але кошт наведвання платных груп у дзяржаўных установах адукацыі будзе істотна ніжэйшы».

Між іншым, па стане на 1 верасня ў нашай краіне дзейнічалі 3817 устаноў дашкольнай адукацыі, з іх толькі 10 прыватных. Як зазначыла Альбіна Давідовіч, апошнім часам вельмі запатрабаваныя бацькамі групы кароткатэрміновага знаходжання (ад 2 да 7 гадзін у дзень) рознай накіраванасці. Яны функцыянуюць у фармаце сезонных гульнявых пляцовак, адаптацыйных груп, мацярынскіх школ, груп вячэрняга знаходжання, выхаднога дня, прагулачных груп. Карыстаюцца попытам таксама групы па падрыхтоўцы дзяцей да школы.

Напрыклад, у дзіцячых садзіках Мінскай вобласці за апошнія тры гады колькасць груп кароткачасовага знаходжання вырасла на 120.

— Гэта звязана з тым, што ў Мінскім раёне існуе праблема забеспечанасці месцамі. Таму мы стараемся максімальна, дзе гэта магчыма, арганізаваць групы кароткачасовага знаходжання на базе устаноў адукацыі, — паведаміла **галоўны спецыяліст аддзела дашкольнай, агульнай сярэдняй, прафесійна-тэхнічнай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі ўпраўлення адукацыі Мінаблвыканкама Ірына МАШКЕТАВА**. — На цяперашні момант у вобласці функцыянуе 709 груп кароткачасовага знаходжання: гэта і адаптацыйныя групы, і мацярынскія школы. Іх наведвае больш за 5 тысяч дзяцей, з іх 3,5 тысячы раней не наведвалі дзіцячы сад.

У Мінску дзейнічае 451 група кароткатэрміновага знаходжання і шэсць сямейных груп. Для сталіцы гэта адносна новая форма ў адрозненне ад сельскай мясцовасці. Сямейныя групы адкрыты ў Фрунзенскім, Маскоўскім і Цэнтральным раёнах — там, дзе пражываюць шматдзетныя сем'і, дзе ёсць сацыяльнае жыллё і вядзецца актыўнае будаўніцтва.

— У нас пакуль не выконваецца нарматыву забеспечанасці месцамі ў Мінскім раёне, у Брэсце і ў Фрунзенскім раёне сталіцы. Аднак сітуацыя паступова паляпшаецца. У бягучым годзе ў краіне былі ўведзены ў строй 11 устаноў дашкольнай адукацыі, яшчэ пяць будуць узведзены да канца года. Летась былі пабудаваныя 12 дашкольных устаноў. Мы перакананыя, што да 2020 года, як гэта было даручана кіраўніком дзяржавы на прайшоўшым Рэспубліканскім педавеце, праблема будзе вырашана, — дадала Альбіна Давідовіч.

Што датычыцца ўдасканалення якасці дашкольнай адукацыі, то прадстаўнік Міністэрства адзначыла, што ў найбліжэйшы час будзе скарыстаны і абноўлены змест вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі: «Мяркую, што да пачатку 2019/2020 навучальнага года ў нас будзе новая праграма дашкольнай адукацыі, адкарэктаваная з улікам прынцыпаў пераемнасці з першай ступенню агульнай сярэдняй адукацыі. Таксама мы абновім і вучэбныя выданні ў адпаведнасці са зместам новай праграмы».

**Матэрыялы падрыхтавала
Надзея НІКАЛАЕВА. nikalaeva@zviazda.by**